

KANTTEKENINGEN BIJ GRAFMONUMENTEN VAN JULES VAN BIESBROECK JR. (Vervolg)

Edmond Van Beveren werd op 23 augustus 1852 te Gent geboren. Hij was de zoon van een ongeletterde magazijnknecht, Jan Baptist (1814-1862) en van Rosalie Plaetsier (1820-1890), wasvrouw en strijkster. Tot zijn dertiende liep hij school en was een schitterende leerling. Na eerst als klerk in een grote linnenweverij gewerkt te hebben, werd hij vanaf 1867 leerling-schildersknecht en werkte zich op tot glazenmaker en schildersbaas, gespecialiseerd in het schilderen van letters, winkelétiquettes, e.d. Tevens volgde hij de lessen aan de Gentse Academie van 1868 tot 1871.

In 1870 werd hij lid van de Gentse sectie van de Internationale, waarvan ook Paul De Witte en Jules De Bleye lid waren. Hij was medewerker aan het Antwerpse weekblad "*De Werker*" en uitgever van de eerste "*Werkersalmanak voor 1871*". Na de Commune van Parijs week hij uit naar Nederland, waar hij o.a. het werk van Liebknecht en Bebel leerde kennen.

In 1872 stichtte hij de Rotterdamse sectie van de Internationale.

Terug in Gent in februari 1874 richtte hij de Gentse sectie, die uit elkaar was gevallen, opnieuw op.

In 1876 trouwde hij met de zuster van Paul De Witte, Camilla (1856-1935), fabriekwerkster. Ze begonnen een winkel in 1878 in het Nieuwland. Uit hun huwelijk werden twee zonen geboren, nl. Ernest en Emiel.

Van Beveren zette zich in voor het enkelvoudig stemrecht, de vermindering van de arbeidsduur en de afschaffing van de loting. In 1877 stichtte hij met Edward Anseele de Vlaamse Socialistische Partij, waarvan hij secretaris werd. Twee jaar later was hij medestichter van de Belgische Socialistische Partij en in 1885 van de Belgische Werkliedenpartij. In 1884 richtte hij met Anseele het blad "*Vooruit*" op.

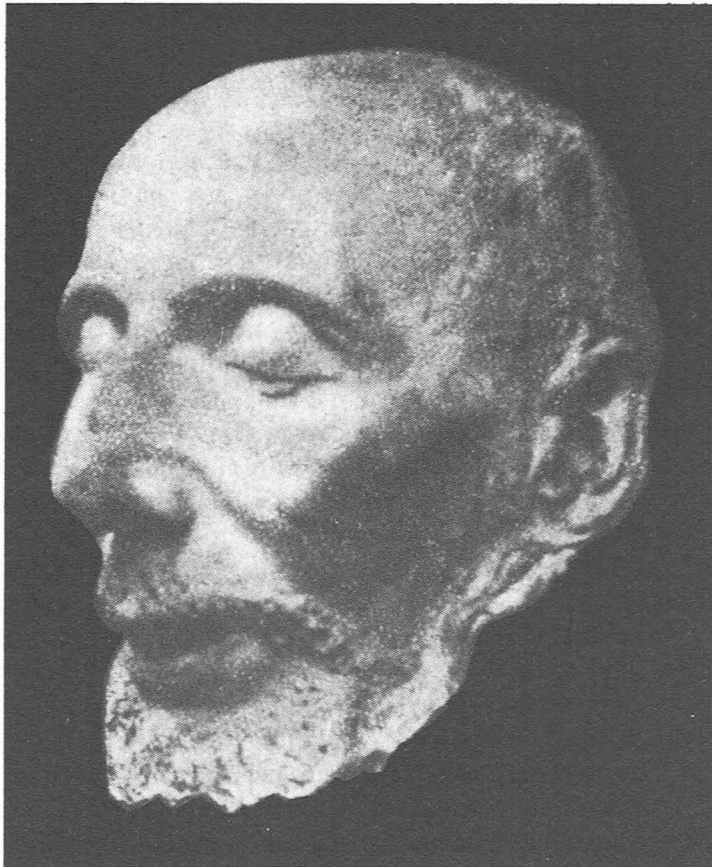
In november 1880 was hij een van de initiatiefnemers van de oprichting van de Gentse coöperatief "*Vooruit Nr. 1*", die in enkele jaren de machtigste van België werd, en bleef tot zijn dood één der vijf beheerders. Hij was medeoprichter van verscheidene syndicaten. Zo was hij in 1889 de voorzitter-stichter van de "*Vrije Schildersbond*".

Sedert 1895 zetelde hij in de Gentse gemeenteraad, waar hij zich gematigd opstelde en ijverde voor betere verlichting in de arbeiderswijken en de afschaffing van de derde karnavalsdag.

Hij was een bezielde spreker en propagandist en schreef honderden artikels in dagbladen en tijdschriften.

Op 3 december 1897 overleed hij, nauwelijks 45 jaar, na vier weken tyfus (28).

Zoals gebruikelijk toendertijd werd hij nauwelijks twee dagen later begraven, als overtuigd vrijdenker burgerlijk, de zondagnamiddag om 14 u (29).

Afb. 5. Dodenmasker van Edmond Van Beveren, zoals afgebeeld in *Avanti* (1908, p. 599). (Foto A. Walgraef).

Hij werd op de Westerbegraafplaats te Gent voorlopig in volle grond gelegd op het plein C, rij 20 (30).

“Vooruit” schreef op 6 december 1897: *“Eén der beste socialisten heeft het wezen van onzen betreurden vriend afgegoten in plaaster en dit werk is zeer goed gelukt. De trekken van Van Beveren waren zoo sympathiek als zij typisch waren en wij mogen hopen dat de kunstenaar ons een meesterstuk zal schenken. Een borstbeeld van den gentschen volksman zal waarachtig waard zijn op den gevel van ons nieuw lokaal te prijken en in de werkerswoningen andere prullen te vervangen.”*

De kunstenaar was Jules Van Biesbroeck Jr. Het borstbeeld werd vervaardigd in de veertien dagen volgend op het overlijden. Voor zover als te achterhalen heeft het nooit de gevel gesierd van het *“nieuw lokaal”*, nl. de in 1896 aangekochte *“Choeurs”* in de Bagattenstraat, dat tot 1912 als feestlokaal dienst deed, noch de gevel van *“Ons Huis”*. Wel droeg de wijkclub *“Jan Volders”* in de Eén Meistoet van 1899 een omfloerst beeld mee en

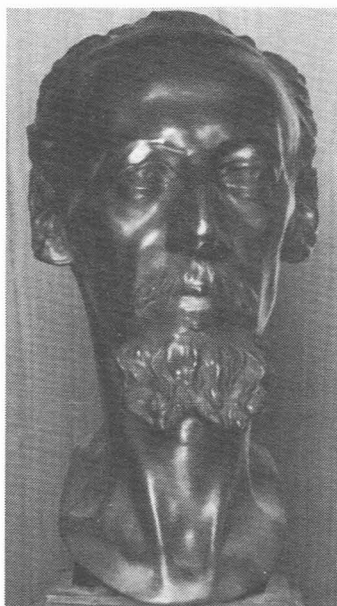
Afb. 6. Atelierfoto van de plaasteren Edmond Van Beverenkop. (Foto A. Walgraef).

ontving Van Biesbroeck Jr. een zilveren medaille voor dit beeld op de provinciale tentoonstelling van 1899 (31).

Er bestaat van deze Van Beverenkop een prachtige bronzen uitvoering, op een sokkel met op de hoeken werkersfiguren en op de rug de inscriptie : *“Aan de nakomelingen. Vader Van Beveren was de stichter der Socialistische Werkersbeweging te Gent en heeft Deze zijn leven gewijd.”*

De ongesigeneerde en ongedateerde buste werd door de brongsieter H. Van Daele gegoten.

Dit beeld werd op 15 mei 1920 door Henri Van Daele voor 500 frank te koop aangeboden aan de Maatschappij Vooruit. Na onderhandelingen door Van Meenen gevoerd werd het een week later aangekocht voor 400

Afb. 7. Edmond Van Beveren-kop op versierde sokkel gegoten door bronsgieter H. Van Daele. (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

frank (32). Het bevindt zich thans in de V.Z.W. Anselestichting.

Onmiddellijk na de begrafenis van Edmond Van Beveren rees de idee een grafmonument voor hem op te richten. Karel Beerblock ondernam als partijsecretaris al op 6 december 1897 stappen voor een eeuwigdurende afstand van de grond en een voorlopige versiering. Men besloot op het graf een *grafzuil* op te richten.

Op 14 december 1897 publiceerde "Vooruit" een eerste inschrijvingslijst en 's anderdaags werd een commissie samengesteld, die tot doel had gelden in te zamelen om de kosten van het monument te delgen. De secretaris van deze commissie was F. Steenhoute (= Fr. Shauw?), wonend in de Kraaistraat 43 te Gent. Vanaf 18 december werden in alle wijkclubs en verenigingen en in de lokalen op de Garenplaats en in de Bagattenstraat twee inschrijvingslijsten uitgehangen, de ene om in te tekenen op een borstbeeld, de andere voor het dekken van de monumentskosten. Een afgiet-sel van het borstbeeld werd er bij tentoongesteld.

Het werd verkocht aan 1 fr. Een bijbehorend voetstuk kostte 50 centiemen en een glazen stolp met voetstuk 1,60 fr. Er werd aan de herbergiers-partijleden gevraagd een lijst in hun café uit te hangen.

Halverwege 1898 werden de inschrijvingslijsten voor de zuil afgesloten. De laatst meegedeelde totaal som op 29 juli bedroeg 3.299,27 fr.

Vaak waren de bijdragen zeer klein; slechts enkele centiemen. Ze waren afkomstig van broodkaartendragers, kelners en lieden die "onder het zingen van een lied" op een of andere vergadering een omhaling deden. Buiten Gent en omgeving (Ledeberg en Gentbrugge) kwamen er bijdragen uit andere Oostvlaamse steden (Aalst, Geraardsbergen, Ronse, St. Niklaas, Wetteren), enkele Westvlaamse (Brugge, Komen, Nieuwpoort), het Brusselse en Leuven, en enkele zeldzame bijdragen uit de provincie Antwerpen (Lier) en Limburg (Piringen). Voor Wallonië noteren we Gouy-lez-Piéton met de inhuldiging van het Volkshuis, Jolimont (altijd nauwbetrokken bij Gent!), Roux, Armentières, Fayt, Jupille en Limelette. De Van Kolls, Rienzi en Nelli, stuurden 20 fr uit Nederland en er kwam zelfs een bijdrage van 5 fr uit Midden-Amerika!

Belangrijke bedragen werden geschonken door de maatschappij "Vooruit", nl. 2.000 fr; E. Copp, wellicht de aannemer uit de Grote Huidevetters-

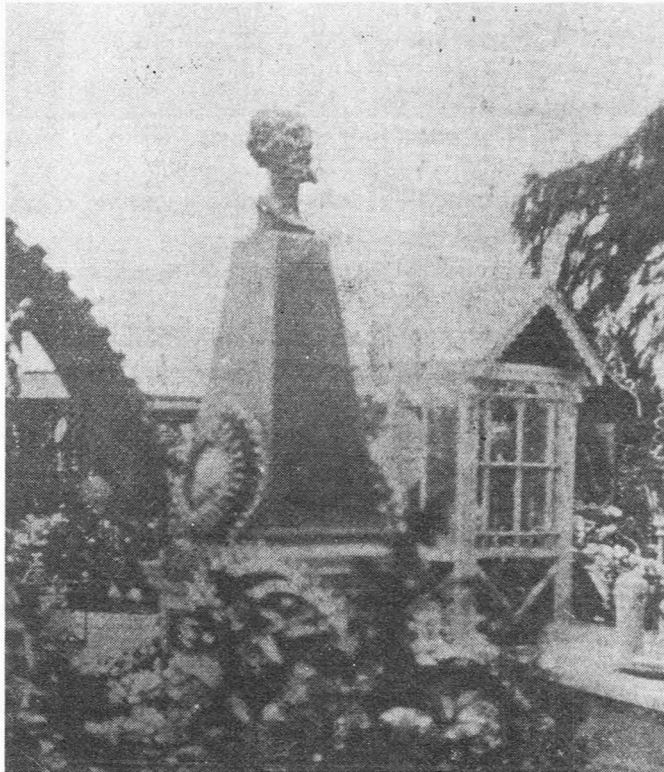
hoek 14, E.L. Coppieters, die bij de gemeenteraadsverkiezing van 1895 op de radicaal-socialistische lijst stond en later in 1916 zijn verzameling van meer dan 200 kunstwerken in het feestlokaal zou tentoonstellen, gaf 100 fr; een even groot bedrag als dat van de socialistische propagandacub, de metaalbewerkerbond en de vlasbewerkervereniging elk. Een niet nader genoemd gemeenteraadslid en vriend van Van Beveren stortte 92,95 fr en de Broederlijke Weversmaatschappij, evenals de Socialistische Schildersbond gaven elk 50 fr.

Naast het borstbeeld werd ook het portret van Edmond Van Beveren verkocht met het doel de kosten te dekken (33).

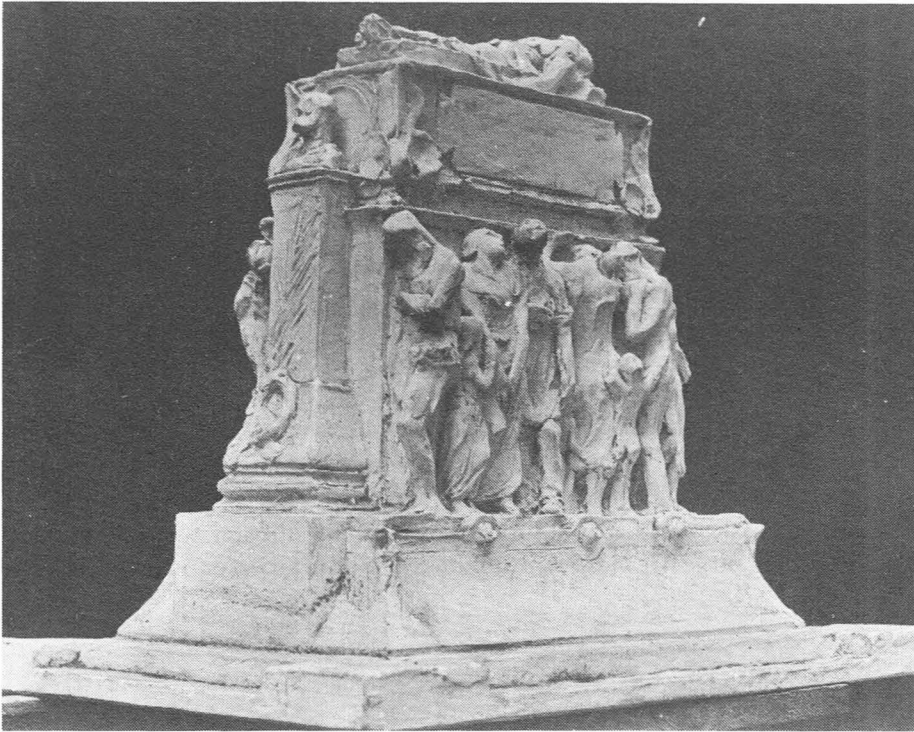
De *zuil* werd uiteindelijk een afgeknotte obelisk, met bovenop de buste van Van Beveren. Het geheel moet ongeveer 2,20 m hoog geweest zijn (34).

Intussen werkte Van Biesbroeck Jr. aan "*een gewrocht, den Vader van het socialisme waardig.*" Monumentaal geconcipeerd had het moeten uitgroeien tot een "*Monument voor Onze Doden*" (35).

De eerste versie bleef in maquettestadium. De apostel van het Gentse socialisme lag uitgestrekt op een sarcofaag. Vooraan op een zuil met krans

Afb. 8. Eerste grafmonument voor Edmond Van Beveren, zoals afgebeeld in *Avanti* (1908, p. 603). (Foto Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging, Gent).

Afb. 9. Eerste versie van "Monument voor Onze Doden". (Foto A. Walgraef).

en palmtak stond het borstbeeld. Links en rechts van het schragend deel beweenden volksmensen de overledene.

Deze versie werd achteraf gewijzigd tot een compactere en verticalere vorm.

Een eerste beschrijving ervan, met een tekening van Moreels vinden we in de Brusselse krant "La Réforme" van 28 januari 1900. Een journalist Q., die de maquette van het monument in Van Biesbroecks atelier gezien had, schreef: "L'oeuvre se compose d'un socle à ligne simple mouluré dans le bas. Ce socle, décoré sur ses quatre faces de couronnes ciselées au pointillé mat dans la pierre bleue et de griffes ou crochets en bronze appliqués, supporte un prisme quadrangulaire en hauteur, autour duquel sont groupées, en des attitudes endeuillées, des familles ouvrières. Ces groupes, comprenant quatorze figures de deux mètres dix centimètres de hauteur, seront coulés en bronze. Le tout surmonté d'une urne architecturale couverte de couronnes et d'un voile."

In zijn vroegervermelde brief aan Vittoria Pica uit 1904, had Van Biesbroeck Jr. het over zestien figuren.

De eerste zijde van het monument werd op het 37ste Gentse Salon tentoongesteld tesamen met het Voldersmonument. De opening viel op 13 augustus 1899. Het liberale "Het Volksbelang" erkende dat de jonge kunstenaar

Afb. 10. Deel van de tweede versie van "Monument voor Onze Doden".
(Foto A. Walgraef).

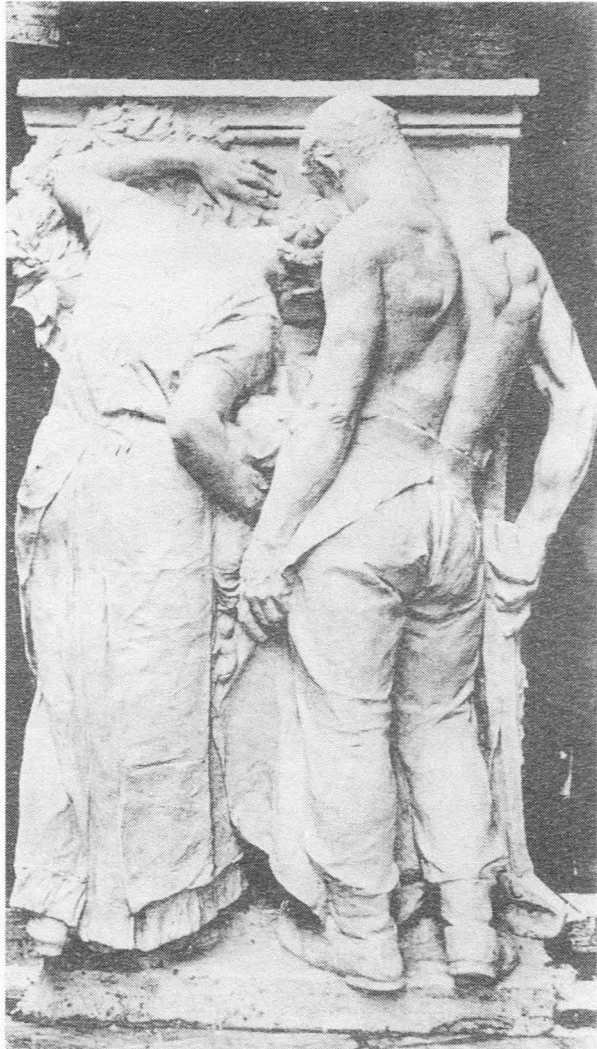
een mooi en gevoelig stuk had geleverd. Maar *"de man schijnt ons wat voddig, daar zit geen waar geraamte in, en de schouder der vrouw is bepaald niet mooi, maar toch juichen wij die grote belofte met blijchap toe"* (16.09.1899). In het najaar van 1900 was hij met een deel vertegenwoordigd op het halfeeuwfeest van de Brusselse Triënnale en in 1903 werd een deel op de 5e Biënnale van Venetië geëxposeerd.

In de pers werd de afwezigheid van symbolisme *"tel que l'entendent la plupart de nos statuaires modernes"* geprezen en als beter aanzien dan het werk van Lambeaux en Minne (36). In de allereerste *"Almanach du Peu-*

Afb. 11. Deel van de tweede versie van "Monument voor Onze Doden". Deze zijde werd op postkaart verspreid met de foutieve ondertitel "Grafmonument Van Beveren, 1e ontwerp door Van Biesbroeck". (Foto A. Walgraef).

ple" te Brussel uitgegeven door de directie van de algemene raad van de Werkliedenpartij, schreef Paul Deutscher in 1900 over een deel van het werk : "Il retrace d'ailleurs, dans les deux parties achevées du monument à nos morts, et qui doit en comprendre quatre, la psychologie du peuple des fabriques de sa ville de Gand. C'est toute la population de sa ville délection qui sera mise en oeuvre. L'accoutrement des figures démontre très bien ce qu'a de noble le tablier du forgeron ou la bure du terrassier; ce que le visage de la mère ayant enfanté, réflète de bonheur lorsqu'elle admire son poupon. Quel attachement unit tous ces travailleurs, que ce soit une de ces ouvrières de filatures au corps chétif et amaigri par un travail épuisant, ou que ce soit l'adolescent qui suivra plus tard son père à la peine et deviendra un ouvrier

Afb. 12. Laatste uitgevoerd deel van de onvoltooide tweede versie van "Monument voor Onze Doden". (Foto A. Walgraef).

comme lui, ou que ce soit encore la jeune fille au regard langoureux, sondant l'infini de l'avenir dont elle ne se rend pas exactement compte, qui ira s'abîmer, comme ses aînées, parmi l'innombrable multitude de l'usine, tous paraissent sous leurs défroques des êtres intelligents, au regard franc, n'ayant rien de surfait ni de conventionné et expriment malgré leur rudesse les émotions que passent tout être doué, lorsque la mort fauche les rangs".
(37)

Op de Gentse triënnale had Van Biesbroeck Jr. reeds dit monument "Aan

Afb. 13. Van Biesbroeck Jr. en de onvoltooide tweede versie van "Monument voor Onze Doden". (Foto Stadsarchief van Gent).

Onze Doden” genoemd. Hij zag het niet enkel en alleen meer als een grafmonument voor Van Beveren, maar als een gedenkteken voor *alle* socialistische strijders, zowel zij die op het voorplan hadden gestaan met woord en schrift, als de onopvallende propagandist, wiens naam nooit werd vermeld, maar zijn steentje bijdroeg tot de opbouw van een nieuwe, betere maatschappij.

In oktober 1903 was alleszins een derde deel af. De advocaat en kunstcriticus Albert Dutry schreef dat hij het in het atelier gezien had (38). Het deel moet wel vroeger vervaardigd zijn geweest, want in 1902 vertrok Van Biesbroeck Jr. overwerkt naar Portici, zijn toevallige geboorteplaats bij Napels. Oorspronkelijk voor zes maanden gepland, deinde de reis uit tot 1904.

Ofwel zag Dutry het beeld tijdens een bezoek aan Jules Sr., die zich sedert januari 1903 te Drongen gevestigd had op zijn buitenverblijf, waar Jules Jr. sedert 1900 gedomicilieerd was en een atelier had, ofwel in het atelier achter de coöperatieve bakkerij van “*Vooruit*” op de Nieuwe Vaart, waar de beide Van Biesbroecks zeker sedert 1901 een werkhuis ter beschikking hadden.

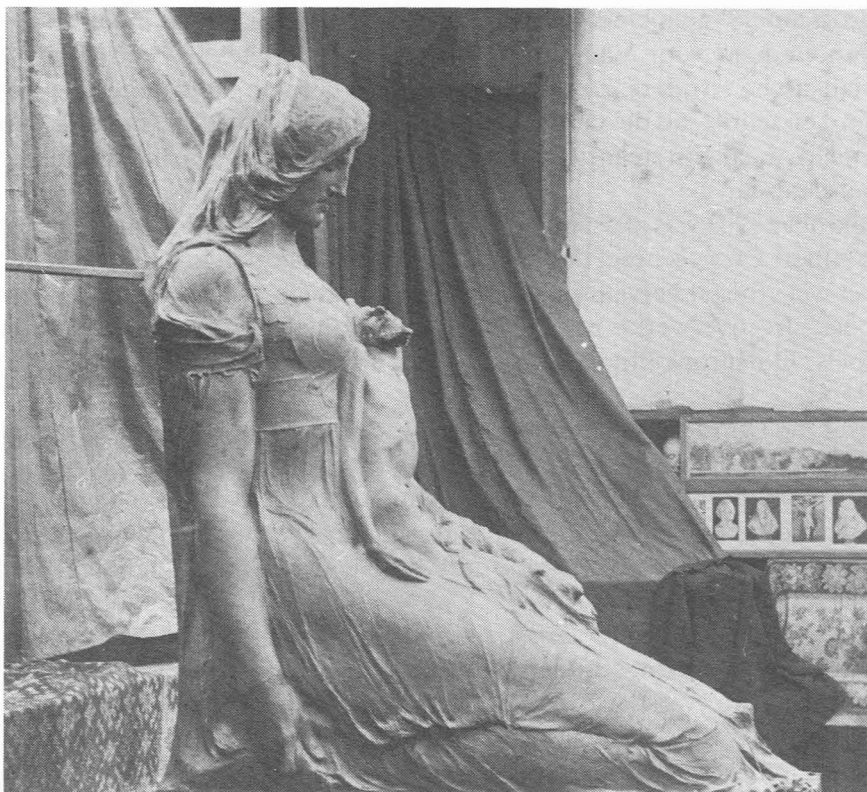
Het was tijdens dit tweejaarlijks verblijf in Italië dat Van Biesbroeck Jr. Van Beverens portret schilderde en het naar de kunsttentoonstelling in de “*Salle Blanche*” van het Brusselse volkshuis stuurde voor een tentoonstelling, die van 2 tot 15 augustus 1902 duurde en waarop werken verkocht werden als steun voor de weduwen en wezen van de slachtoffers voor het algemeen stemrecht, gevallen in april 1902.

Dutry betwijfelde of Van Biesbroeck Jr. ooit de vierde zijde zou beëindigen, daar de kunstenaar intussen aan een vierde en definitieve versie werkte. Twijfel die bewaarheid werd, want Avanti’s wens in 1908 : “*De kunstenaar moet ons zijn heerlijk eerste ontwerp voltooien.*”, bleef onvervuld (39).

Een deel van het werk werd door het Museum van Venetië in 1903 aangekocht. De plaasters van de drie zijden werden in april 1940 in depot gegeven aan het Schoolmuseum in het Berouw, maar zijn verdwenen...

In juni 1903 werd de grafconcessie verlengd. Intussen was Van Biesbroeck Jr. waarschijnlijk al in 1901 begonnen aan de vierde en definitieve versie van het grafmonument en voltooide het grotendeels vóór zijn vertrek naar Portici in 1902. Het werd gerealiseerd in het atelier van de bakkerij “*Vooruit*”.

Het werd uiteindelijk een bronzen beeld in romantisch-realistische stijl, ietofwat piëta-achtig. Een vrouw in lang gewaad, de borst in een krijgspantser gesloten, het hoofd omgeven met een half opgelichte rouwsluier, zit geknield neer op de grafzerk, die ze gans bedekt. Ze houdt het dode lichaam van de uitgemergelde Van Beveren, die proportioneel veel kleiner is voorgesteld, op de schoot en kijkt Van Beveren aan. In de rechterhand

Afb. 14. Atelierfoto van de definitieve versie van het grafmonument voor Edmond Van Beveren. (Foto A. Walgraef).

houdt ze neergebogen een palmtak, die langs het arduinen voetstuk reikt. Met haar linkerhand beschermt ze het lijk van Van Beveren. De vrouw - het socialistisch ideaal - is kalm en ernstig. Geen wanhoop, wel droefheid. *“De strijdmaagdt treurt om den gevallen, zonder dat die treurnis haar een ogenblik kracht of begeestering ontnemt”*, schreef Aimé Bogaerts (40). Op het voetstuk staat vooraan een epitaaf gebeiteld :

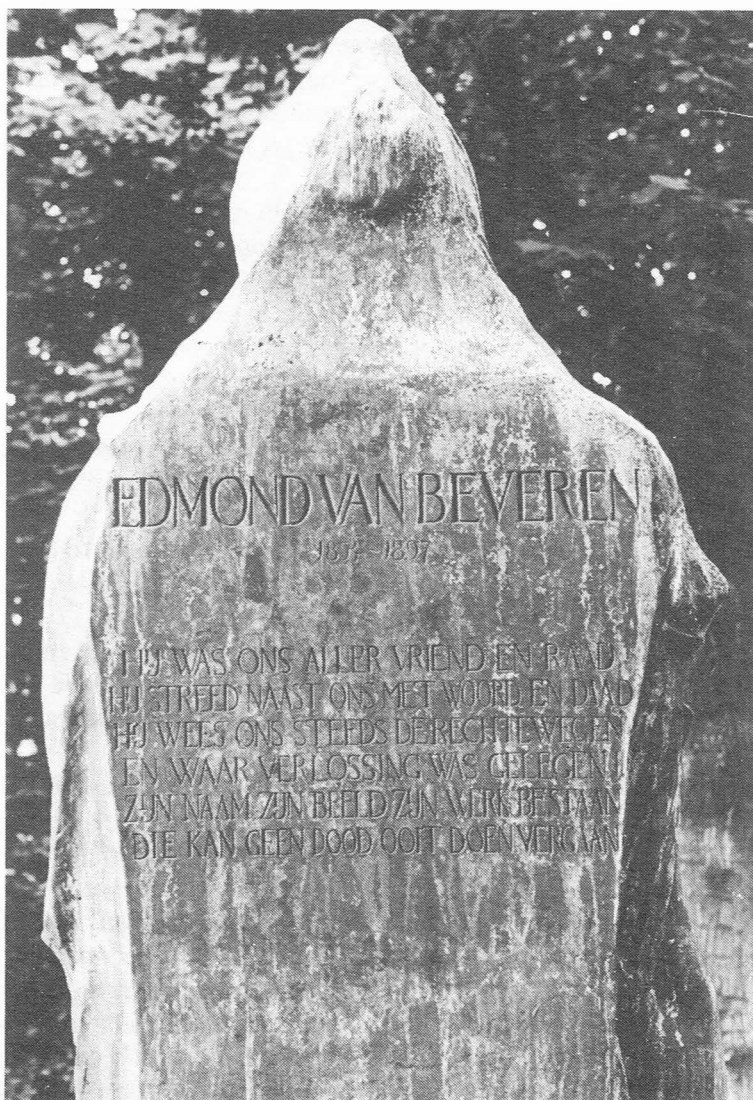
*“Onze helden sterven niet
Zij rusten zacht
In 't Rein idee zoovol van levenskracht”.*

De vlakke rug van het beeld draagt onderaan rechts de signatuur van de beeldhouwer in handtekenvorm en onderaan links in drukletters de gieterij. In het midden volgende holle inscriptie :

*“Edmond Van Beveren
1854-1897
Hij was ons aller vriend en raad
Hij streed naast ons met woord en daad*

*Hij wees ons steeds de rechte wegen
En waar verlossing was gelegen!
Zijn naam zijn beeld zijn werk bestaan
Die kan geen dood ooit doen vergaan” (41)*

Merkwaardig is het foutieve geboortjaar 1854 i.p.v. 1852!
De tekst van het grafscript herinnert sterk aan het In Memoriamgedicht

Afb. 15. Ruginscriptie op het grafmonument voor Edmond Van Beveren. (Foto A. Walgraef).

dat de onderwijzer Aimé Bogaert (1859-1915), die in 1901 hoofdredacteur van "Vooruit" zou worden, op 5 december 1897 in dit blad onder de initiaal J. publiceerde en de titel meegaf "Ze sterven niet! Aan Edmond Van Beveren." De vierde strofe luidde :

*"Die sterven niet, o vriend, ze leven eeuwige dagen,
Hun geest regeert hun tijd, hun werk blijft staan,
En of hun stof verkeert in 't eindloos wentlen,
Hun naam, hun zijn, hun roem kan nooit vergaan!"*

Het beeld kreeg een goede pers. Bogaert wees in "De Waarheid" op de moeilijkheid twee zeer tegenstrijdige gevoelsuitdrukkingen, nl. bewustzijn van macht en grootheid enerzijds, en treurnis anderzijds, in één figuur weer te geven. Iets waarin Van Biesbroeck Jr. volgens hem voortreffelijk was geslaagd (42).

In "Le Bien Public" van 13 oktober 1903 schreef Albert Dutry : "... au point de vue purement plastique, l'on ne peut qu'en louer la noblesse d'allures, la structure forte, d'une statique parfaite, et la belle exécution. Il eut fait excellente figure à la Triennale de Bruxelles, étant d'une autre portée esthétique et d'une autre facture que la collection de modèles déshabillés et plus ou moins déséquilibrés qu'on y présente au public - réserves faites pour les oeuvres maîtresses dont nous fimes l'éloge."

Het brons werd van 1 juni tot 31 oktober 1905 tentoongesteld te München op de 9de Internationale Kunsttentoonstelling in het Koninklijk Glaspaleis.

Het werd gegoten door de Fonderie Nationale des Bronzes te Sint-Gillis, de oude firma J. Petermann. Van Biesbroeck Jr. uitte zijn tevredenheid over de vaardigheid waarmee het gegoten was.

Op 20 november 1905 werd de grafkelder gekocht en op 7 december werd het stoffelijk overschot in het bijzijn van familieleden en enkele vrienden, waaronder Anseele, ontgraven en bijgezet op de huidige rustplaats op het erepark, nummer F 167.

Op zondagnamiddag 17 december 1905 greep in dichte mist de inhuldiging plaats van het monument. Karel Beerblock dankte in zijn toespraak partijgenoot Van Biesbroeck Jr. en verduidelijkte het monument : "Die vrouw stelt de schone, edele, krachtige onvergankelijke natuur voor. Zij neemt den strijder, den apostel terug in zich op, laat hem aan haar borst rusten. De liefdevolle beschermster laat haren zoon niet los, zij is onafscheidbaar aan hem, met hem verbonden. Zij, de grote natuur, treurt niet, omdat zij de dood niet kent, onvergankelijk is. Inderdaad, wat wij afsterven heeten, is slechts een vervorming der stof. En de heldere, bedaarde vrouw zegt ons dat Van Beveren, zijn gedachten waarvoor hij streed, de werken die hij stichtte, het zaad dat hij strooide ook eeuwig en onsterfelijk zijn" (43).

Als kosteloze premie werden de lezers van "Vooruit" ter gelegenheid van

Afb. 16. Grafmonument voor Edmond Van Beveren op het erepark van de Westerbegraafplaats. (Foto Stadsarchief van Gent).

nieuwjaar 1906 met een prachtige afdruk van het grafmonument op groot formaat, als kosteloze premie, bedacht (44).

De concessie van het graf werd op 4 augustus 1974 door Gilbert Temmerman in naam van de Gentse S.P. vernieuwd (45).

Na dit grafmonument vervaardigde Jules Van Biesbroeck Jr. op last van de socialistische propagandaclub nog een tekening van Edmond Van Beveren op jongere leeftijd. Dit voor de tiende verjaardag van diens overlijden (46). Avanti schreef het in zijn tweede uitgave van "Een Terugblik" fout toe aan Jules Sr. (47).

In december 1923 tenslotte werd Van Biesbroeck aangesproken voor het Van Beverengedenkteken, dat op 25 juli 1926 in het Citadelpark werd ingehuldigd (48).

André DESPRETZ
't vervolgt

NOTEN

- (28) Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Gent, Archief III, nrs. 26-29. Louis BERTRAND, *Histoire de la Coopération en Belgique*, 1902, deel 2, p. 14-16.
R. VERCAMMEN, *Documenten van en over Edmond Van Beveren 23 augustus 1852 - 3 december 1897*, Gent, 1947.
E. SMISSAERT, *Beveren, Edmond van, socialistisch militant*, in "Nationaal Biografisch Woordenboek", deel 4, Brussel, 1970, p. 51-57.
- (29) "Vooruit", 06.12.1897.
- (30) Meegedeeld door A. Colle, Hoofd van de 6e Directie van de Stad Gent, Begraafplaatsen en Lijkenvervoer.
- (31) "Vooruit", 08.12.1899.
- (32) A.M.S.A.B., *E-D 7 : Verslagboek Beheerraad Vooruit I (23.03.1918-10.12.1921)*, p. 235 15.05.1920 en p. 237 22.05.1920.
- (33) "Vooruit", 9, 14, 17, 18, 22, 25 en 29 december 1897; 4, 5, 8, 13, 17, 21 en 27 januari 1898; 3, 10 en 19 februari 1898; 6, 12 en 26 maart 1898; 8 en 18 april 1898; 20 mei 1898; 21 en 29 juli 1898.
A. VAN MEENEN, "Samenwerkende Maatschappij Vooruit Nr 1. Verzameling van zesmaandelijksche en jaarlijksche Mededelingen, verslagen en rekeningen van af het jaar der stichting tot en met het boekjaar 1922-1923", Gent, 1925, p. 189.
R. VERCAMMEN, *Op.Cit.*, p. 24-25.
- (34) AVANTI, "Een terugblik - Proeve eener geschiedenis der Gentsche arbeidersbeweging gedurende de XIXe eeuw", Gent, 1908, p. 603.
- (35) Franz HELLENS, "Jules Van Biesbroeck. Peintre et sculpteur", in "l'Idée Libre", 1904, nr. 5-6, mei-juni, p. 326-338.
- (36) A. DUTRY "Chronique artistique - Statuaire gantoise" in "Le Bien Public", 13.10.1903.
- (37) Paul DEUTSCHER, "l'Oeuvre du sculpteur Jules Van Biesbroeck" in "Almanach du Peuple illustré pour 1901", Brussel, 1900, p. 11-12.

- (38) cfr. noot 36.
- (39) AVANTI, *Op.Cit.*, p. 615.
- (40) Aimé BOGAERTS, "*Het Monument Van Beveren*", in "*De Waarheid*", 1ste jaargang, 1903, p. 321-327.
- (41) A. CAPITEYN & J. DECAVELE, "*In Steen en Brons van Leven en Dood. Inventaris van de waardevolle grafmonumenten en portretgalerij van verdienstelijke personen rustend op de begraafplaatsen van de Stad Gent*", Gent, 1981, p. 100.
- (42) cfr. noot 40.
- (43) "*Vooruit*", 08.12.1905 en 19.12.1905.
- (44) "*Zondagsblad*", 06.01.1906, 2e jaargang, nr. 37, p. 153.
- (45) Meegedeeld door A. COLLE, Hoofd van de 6e Directie van de Stad Gent, Begraafplaatsen en Lijkenvervoer.
- (46) "*Volksalmanak Vooruit voor Noord en Zuid voor 1908*", jg. 28, p. 119-120.
- (47) AVANTI "*Een terugblik - Bijdrage tot de geschiedenis der Gentse arbeidersbeweging*", tweede druk, Gent, 1930, deel 2, p. 4.
- (48) André DESPRETZ "*Het Van Beverenmonument, laatste monumentale sculptuur van Jules Van Biesbroeck Jr.*", in "*Ghendtsche Tydinghen*", 13de jg., nr. 2, 15 maart 1984, p. 87-125.

TOEN DE AARDE OOK TE GENT BEEFDE

Met het beeld voor ogen van de recente aardbeving in Mexico zijn we gaan grasduinen in de plaatselijke bronnen om eens te kijken wat deze ons terzake vertellen over de, in onze regio voorgevallen, gelijkaardige natuurrampen. Daarbij beperkten we ons tot het Ancien Regieme en lieten recentere feiten buiten beschouwing.

Doordat deze niet-alledaagse gebeurtenissen de samenleving beroerden, werden sommige ervan in allerlei documenten en geschriften opgetekend, waardoor ze op deze wijze tot ons konden komen.

Al bij al vielen deze rampen voor de Gentse gemeenschap nog tamelijk mee zodat het woord 'ramp' bijgevolg voor de meeste gevallen een te sterke uitdrukking is.

In het "Memorieboek der Stad Gent" wordt er melding gemaakt van enkele aardbevingen die zich voordeden op het Europeese vaste land. Een aantal daarvan hebben weinig of geen uitstaans met Gent en zullen met enige zekerheid hier niet voelbaar geweest zijn. Volledigheidshalve geven we ze hierna evenwel onverkort weer.

1301. Item, in dit jaer XIIIc I was in veele plaetsen aertbevinghe, soo dat veele lieden niet en dorsten houden hun in huerlieden huysen, want Paus Bonifacius den VIII die lach selve op het velt van Weenen. (1)